

У. А. Міхнюк

Навуковы кіраўнік

К. Р. Федарцова

Беларускі гандлёва-эканамічны
ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі
г. Гомель, Рэспубліка Беларусь

АБРЭВІЯЦЫЯ – ЗАЎСЁДЫ ІНАВАЦЫЯ

Абрэвіятуры або складанаскарочаныя словы дазваляюць проста і выразна назваць пэўнае расчлянёнае паняцце, трапна ахарактарызаваць той ці іншы прадмет, з’яву, падзею. Вучоныя падлічылі, што ў апошнія гады лексіка сучасных усходнеславянскіх моў актыўна папаўняецца за кошт складанаскарочаных слоў. Так, «Слоўнік скарачэнняў рускай мовы»¹ змяшчае каля 18 тысяч абрэвіатур і простых скарачэнняў. Разам з тым, імклівы рост абрэвіатур выклікае пэўныя цяжкасці ў іх правапісе, часта перашкаджае правільнаму разуменню значэння слова, абцяжарвае кантэкст.

Абрэвіятуры і розныя скарачэнні існавалі яшчэ да рэвалюцыі, аднак асабліва шырока абрэвіятуры пачалі ўжывацца пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў выніку ўзнікнення новых складаных назваў грамадскіх устаноў, пасадак, званняў, розных прадметаў і паняццяў. Неабмежаванае пашырэнне скарачэнных назваў прывяло да неапраўданых утварэнняў, што надало многім з іх двухсэнсоўнасць. Так, пасада намесніка камандуючага па марскіх справах (заместитель командующего по морским делам) атрымала выгляд *замкомпоморде*, а школьны работнік гучыць як *шкраб*. Гэта відавочнае злоўжыванне абрэвіатур.

Не менш актыўна абрэвіяцыя закранула і ўтварэнне новых імён. Вядома, што імёны ў беларусаў з’явіліся яшчэ ў язычніцкія часы і былі хутчэй за ўсё мянушкамі ў залежнасці ад рыс характару, знешняга выгляду, падабенства з аб’ектамі навакольнага свету, напрыклад: *Маўчун*, *Туляга*, *Віславух*, *Заяц* і інш. Пасля прыняцця хрысціянства дзіця атрымлівала імя ў гонар святога. Такія людзі ў будучым павінны былі ўсведамляць далучанасць да подзвігаў і дабрачынных дзеянняў «сваіх» святых. Таму многія славянскія імёны маюць празрыстую семантыку і часта складаюцца з частак -слаў, -мір, свята-, света-. Па іх можна зразумець, якім хацелі бачыць сваё дзіця бацькі, напрыклад: *Браніслаў* (бараніць славу), *Міраслаў* (мір славіць), *Свеціслаў* (свеціцца славай), *Святаслаў* (святое славіць), *Уладзімір* (валодае мірам), *Уладзіслаў* (валодае славай) і інш.

XX ст. прыўнесла ў лексіку шмат новых скарачэнняў, якія азначалі назвы краін, устаноў, арганізацый, імёны. «Прычыны ўзнікнення складанаскарочаных слоў зразумелыя: жаданне як мага карацей, эканомна высказаць тую ці іншую назву або зафіксаваць важную падзею, навуковае адкрыццё, «далучыцца» да вядомай асобы»². Так з’явіліся імёны *Мэлс* (па першых гуках слоў Маркс, Энгельс, Ленін, Сталін); *Арлен* (армія Леніна); *Марлен* (Маркс, Ленін); *Рэм* (рэвалюцыя, электрыфікацыя, мадэрнізацыя; або рэвалюцыя, Энгельс, Маркс; або рэвалюцыя, электрыфікацыя, мір); *Фэд* (Фелікс Эдмундавіч Дзяржынскі); *Нінель* (чытай наадварот Ленін) і інш.

У пісьмовай практыцы мы часта сустракаемся з абрэвіатурамі, якія прымушаюць задумацца над напісаннем і значэннем. Ёсць выпадкі, калі яны застаюцца зразумелымі толькі для іх стваральнікаў. Напрыклад, у Вікіпедыі фіксуецца найдаўжэйшая абрэвіатура ў рускай мове, якая складаецца з 55 літар. Расшыфраваць яе нялёгка, ды і не зусім патрэбна. Абрэвіатура павінна быць максімальна вядомай, бо інакш губляецца сэнс у яе стварэнні. Тое ж датычыцца і імён. Вядома, што імя вылучае чалавека з мноства людзей, дазваляе яму адчуць сябе асобай, а мода на пэўныя незвычайныя імёны будзе існаваць заўсёды. Аднак пры гэтым важна, каб імя было мілагучным і прыемным для ўспрымання як носьбіту імені, так і іншым людзям.

¹ Словарь сокращений русского языка: около 17 700 сокр. / Д. И. Алексеев [и др.]. – М. : Рус. яз., 1984. – 486 с.

² Іўчанкаў В. І. Беларуская арфаграфія : апавяданні і гісторыі. – Мінск : Пач. шк., 2010. – С. 180.